

POLICIJSKO POSTUPANJE I SUDSKA PRAKSA

Primljeno: veljača 2007.

ZORISLAV KALEB*

Sudska praksa u svezi s policijskim postupanjem

UVODNA RAZMATRANJA

Ovim prilogom pod naslovom *Sudska praksa u svezi s policijskim postupanjem* započinjemo i otvaramo novu rubriku u kojoj ćemo objavljivati zanimljive recentne odluke iz sudske prakse, a koje su povezane s policijskim djelovanjem u prethodnom postupku. Dakle, radi se o pretkaznom postupku u kojem se otkrivaju počinitelji kaznenih djela, istražuju kaznena djela i obrađuju osobe koje su osumnjičene za počinjenje. Zakonito i pravilno policijsko postupanje te pribavljanje takvih dokaza od velikog je značenja u sudskom postupku. Samo "dokaz" pribavljen na zakonit način se može upotrijebiti u sudskom postupku. Za sud nije od nikakvog značenja dokaz koji je poslije izdvojen iz spisa i ne može se upotrijebiti. Takav dokaz kao da i ne postoji. Cilj pretkaznog postupka nije riješiti policijski predmet već prikupiti što više zakonitih dokaza upotrebljivih u kaznenom postupku i olakšati dokazivanje počinjenja kaznenog djela na sudu. Željezo se kuje dok je vruće, a tako i dokazi koji su prikupljeni neposredno nakon počinjenja kaznenog djela su najizvorniji jer je tada još uvijek svježije i detaljno pamćenje sudionika događaja. U praksi obrađujemo jednu od najvažnijih pretkaznenih radnji, a koja se ako je zakonito i pravilno provedena može koristiti u kaznenom postupku. Radi se o **ispitivanju osumnjičenika u policiji uz prisutnost branitelja** koji se iskaz kao dokaz poslije može koristiti u kaznenom postupku čitanjem na glavnoj raspravi i predočavanjem istog okrivljeniku i svjedocima.

U tom smjeru ide i najavljena reforma Zakona o kaznenom postupku u pogledu istrage. Istraga bi se prepustila policiji i državnom odvjetništvu, dok bi dosadašnji istražni sudac bio neka vrsta kontrole zakonitosti istrage i donosio rješenja o određivanju, produljivanju i ukidanju pritvora. Do tada se djelatnici policije i državni odvjetnici moraju

* mr. sc. Zorislav Kaleb, sudac Općinskog suda u Zagrebu i gostujući predavač na poslijediplomskom specijalističkom studiju na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu.

osposobiti za samostalno provođenje istrage. Dokazi u istoj ako budu nezakoniti ili uzeti pod prisilom neće se moći koristiti u kaznenom postupku.¹

Prikazanih prvih pet odluka je donio općinski sud kao temeljni sud za provođenje kaznenog postupka te su ih stranke prihvatile i nisu ulagale žalbu što zasigurno ukazuje na ispravnost tih odluka. Mislimo da bi one mogle biti i putokaz policijskim djelatnicima za zakonito djelovanje u budućnosti. Također smo na kraju dodali i jednu odluku Vrhovnog suda Republike Hrvatske donesenu povodom zahtjeva za zaštitu zakonitosti.

I.

U predmetu br. KO-3099/05 Općinskog suda u Zagrebu, Sud je na glavnoj raspravi, dana 17. veljače 2006. godine donio rješenje:

O d b i j a s e z a h t j e v b r a n i t e l j a z a i z d v a j a n j e z a p i s n i k a o i s p i t i v a n j u o s u m n j i č e n i k a M. Z. u P U Z - u o d 2 2. s r p n j a 2 0 0 4. g o d i n e .

Iz obrazloženje rješenja:

Na glavnoj raspravi dana 17. veljače 2006. godine branitelj okrivljenika predložio je da se iz spisa izdvoji zapisnik o ispitivanju osumnjičenika M. Z. od 22. srpnja 2004. godine sačinjen u PUZ-u. Odlučujući o odluci Sud je odbio zahtjev branitelja okrivljenika da se izdvoji navedeni zapisnik smatrajući isti dokaz zakonitim. Iz zapisnika o ispitivanju osumnjičenika proizlazi da je II. optuženi dao izjavu u prisutnosti branitelja, te se u spisu nalazi preslika zapisnika, dok se original nalazi u priklopljenom spisu broj KO-3194/04. Iz iskaza odvjetnika M. P. kojeg je Sud ispitao kao svjedoka proizlazi da je pristupio prostorijama PUZ-a na poziv djelatnika PUZ-a te da je ispitivanje optuženika M. Z. bilo u tijeku, a po njegovom pristupu se nastavilo. Kada je bilo gotovo zatražio je da se pročita zapisnik kojeg su potpisali on i optuženi, a optuženi je njemu potpisao i punomoć.

Svjedok Z. P. djelatnik PUZ-a, je naveo da su s optuženikom do dolaska branitelja obavljali obavijesni razgovor, a tek po dolasku branitelja su počeli s ispitivanjem osumnjičenika. Također, iz dopisa PUZ-a od 31. siječnja 2006. godine proizlazi da **nisu u mogućnosti pronaći evidencijsku knjigu ulaska i izlazaka stranaka za dan 22. srpnja 2004. godine.**

Slijedom iznijetog Sud je zaključio kako je optuženik mogao ne potpisati zapisnik o ispitivanju ukoliko je smatrao da se ne slaže s onim što je unijeto u isti. No, on to nije učinio te je očito da su djelatnici PUZ-a obavljali obavijesni razgovor do dolaska odvjetnika, a potom je počelo ispitivanje II. optuženika. Stoga je Sud odlučio kao u izreci jer isti dokaz ne predstavlja nevaljan dokaz u smislu članka 9. Zakona o kaznenom postupku².

¹ Mislim da bi za nezakonit dokaz u kaznenom postupku sud poslije trebalo inicirati pokretanje stegovnog postupka protiv odgovornog djelatnika u policiji koji je svojim nezakonitim postupanjem prouzročio nezakonitost tog dokaza u sudskom postupku. Time bi se preventivno utjecalo na veću zakonitost policijskog postupanja u budućim sličnim postupanjima.

² Članak 9. Zakona o kaznenom postupku

(1) Sudske se odluke ne mogu utemeljiti na dokazima pribavljenim na nezakonit način (nezakoniti dokazi).

(2) Nezakoniti jesu oni dokazi koji su pribavljeni kršenjem Ustavom, zakonom ili međunarodnim

Napomena uz odluku:

Da bi ispitivanje o ispitivanju osumnjičenika u policiji uz prisutnost branitelja bilo zakonit dokaz koji se poslije može koristiti u kaznenom postupku potrebno je da branitelj bude prisutan ispitivanju od samog početka ispitivanja. Nije zakonit dokaz ako je pristupio tijekom ispitivanja ili nakon ispitivanja pa potpisao zapisnik. Nije dovoljno ni da se zapisnik o ispitivanju samo pročita odvjetniku koji je naknadno pristupio i da osumnjičenik pred njim potvrdi da je to njegov iskaz. Ukoliko branitelj ne može odmah doći policijski službenici mogu do dolaska branitelja obavljati s osumnjičenikom informativni (obavijesni) razgovor. Tu bi bilo korisno navesti kada je informativni (obavijesni) razgovor započeo i do kada je trajao. ZKP u članku 186. stavku 5. predviđa da se branitelja može čekati do tri sata. Nakon što dođe branitelj može se početi uzimati iskaz osumnjičenika u zapisnik pri čemu bi bilo potrebno također navesti kada se započelo i u koliko se sati završilo s ispitivanjem. Pored toga potrebno je ulazak branitelja evidentirati u knjizi na ulazu u policijsku ustanovu i presliku stranice iste dostaviti na zahtjev suda. Ukoliko se tako postupi nema sumnje na nezakonit dokaz.

II.

U predmetu br. KO-1413/06 Općinskog suda u Zagrebu, Sud je na glavnoj raspravi dana 19. siječnja 2007. godine donio rješenje:

Temeljem članka 331. stavka 2. ZKP-a u svezi s člankom 9. ZKP-a i z d v a j a s e z a p i s n i k o i s p i t i v a n j u o s u m n j i č e n i k a B. Č. u PP od 13. rujna 2002. godine kao nezakonit dokaz.

Iz obrazloženje rješenja:

ODO Zagreb podiglo je optužni prijedlog protiv I. optuženog M. S. i drugih zbog kaznenog djela iz članka 217. stavka 1. i dr. KZ-a. U prethodnom postupku suoptuženik B. Č. je dao iskaz na policiji dana 13. rujna 2002. godine.

Na glavnoj raspravi, dana 19. siječnja 2007. godine, branitelji I., II. i III. optuženih predložili su da se izdvoji zapisnik o ispitivanju suoptuženika B. Č. od 13. rujna 2002. godine koji je dan u prethodnom postupku smatrajući da je isti dokaz nezakonit, a nakon ispitivanja kao svjedoka njegova bivšeg branitelja odvjetnika K. Š.

Iz iskaza ispitanih svjedoka odvjetnika K. Š. od 19. siječnja 2007. godine proizlazi da on nije bio prisutan ispitivanju optuženika, već je samo potpisao zapisnik na kraju. Također mu se je optuženi požalio da je prije njegova dolaska psihički i fizički maltretiran od strane djelatnika PP. Osobno je vidio da je optuženi crven iza oba uha, a također i da šepa, što ukazuje na fizičko zlostavljanje okrivljenog od strane djelatnika policije. Predložio je da dođe liječnik što je optuženi odbio navodeći razlog kako će to potrajati

pravom zajamčenih prava obrane, prava na dostojanstvo, ugled i čast te prava na nepovredivost osobnog i obiteljskog života kao i oni dokazi koji su pribavljeni povredom odredaba kaznenog postupka i koji su izričito predviđeni ovim Zakonom te drugi dokazi za koje se iz njih saznalo.

želeći da što prije izađe iz policijskih prostorija. Članak 9. u stavku 2. ZKP-a određuje koji su to nezakoniti dokazi (vidi bilješku 2).

Odlučujući o istom prijedlogu, Sud je utvrdio da dokaz u prethodnom postupku nije pribavljen na zakonit način, te isti dokaz nije valjan, jer branitelj **nije prisustvovao cijelom ispitivanju optuženika** već je došao tek na kraju i potpisao zapisnik, a također je utvrđeno da je optuženi fizički zlostavljan u nakani da prizna djelo te se na istom dokazu ne može temeljiti zakonita odluka, pa je Sud stoga odlučio da se isti zapisnici izdvoje iz spisa.

Slijedom iznijetog valjalo je odlučiti kao u izreci ovog rješenja te izdvojiti gore navedene zapisnike.

Napomena uz odluku:

Ovaj slučaj je tipičan slučaj nezakonitog policijskog postupanja koje je za posljedicu imalo obustavu postupka protiv pet optuženih za dvadeset točaka optužbe s obzirom da se na nezakonitom ispitivanju osumnjičenika prema kojem je primijenjena i sila većim djelom temeljio optužni prijedlog. Također je utvrđeno da ispitivanju nije bio prisutan ni branitelj. Dakle, potrebno je istaknuti da se samo zapisnici redarstvenih vlasti **o iskazu osumnjičenika u nazočnosti branitelja (cijelom tijeku ispitivanja)** mogu upotrijebiti kao dokaz u kaznenom postupku. Međutim često kada dođe pozvani branitelj savjetuje svoju stranku (osumnjičenika) koja bi možda i priznala da se brani šutnjom ili da poriče počinjenje djela. Smatram da je korisnija i takva obrana nego nezakonito priznanje.³ U budućim novelama ZKP-a bilo bi potrebno zakonski regulirati situaciju da zakonit dokaz bude i iskaz osumnjičenika koji se izričito odrekao branitelja (svojim potpisom). Kako bi se izbjeglo iznuđivanje potpisivanja ili kasnije osporavanje dobrovoljnosti potpisa od strane okrivljenika bilo bi moguće da se taj potpis ovjeri po javnom bilježniku ili da se u tom slučaju zakonski traži obvezatna prisutnost nadležnog državnog odvjetnika ili njegovog zamjenika takvom ispitivanju. Ne bi bilo suvišno propisati da takvo ispitivanje snima te da se napravi audiosnimka ili videosnimka koja bi se poslije moga poslušati ili razgledati tijekom glavne rasprave.

III.

U predmetu br. KO-1717/2000 Općinskog suda u Zagrebu, Sud je izvanraspravno dana 17. svibnja 2005. godine donio rješenje:

I. Temeljem članka 284. stavka 3. ZKP-a izdvaja se zapisnik o prepoznavanju osoba putem fotografija od 23. ožujka 1999. godine i fotodokumentacije očevida od 23. ožujka 1999. godine na kojoj je fotografirano prepoznavanje osumnjičene osobe.

³ U praksi se događa da policijski službenici osumnjičenika koji je zatečen u kaznenom djelu (npr. provalne krađe) prijave nadležnom državnom odvjetništvu i za više pa i 10-ak istih kaznenih djela počinjenih na tom području u posljednje vrijeme iako za isto nemaju dokaza, osim eventualno "priznanja" bez branitelja pa čak ni to. U takvim slučajevima državna odvjetništva ili sudovi odbacuju te suvišne prijave bez ikakvih materijalnih dokaza upotrebljivih u sudskom postupku, a koje se u policiji vode kao riješene. U tom bi slučaju te odbačene kaznene prijave trebalo vratiti nadležnoj policijskoj postaji na ponovno rješavanje. Time bi se takvi slučajevi ubuduće izbjegli u praksi.

II. Temeljem članka 331. stavka 2. u svezi s člankom 78. stavak 1. ZKP-a, i z d v a - j a j u s e i z s p i s a s l u Ź b e n e z a b i l j e Ź k e o o b a v l j e n i m o b a - v i j e s n i m r a z g o v o r i m a s a s v j e d o k o m K. D.

Obrazloženje rješenja:

Na glavnoj raspravi dana 17. svibnja 2005. godine branitelj optuženog je predložio da se iz spisa izdvoji zapisnik o prepoznavanju osoba putem fotografija od 23. ožujka 1999. godine i fotodokumentacije očevida od 23. ožujka 1999. godine na kojoj je fotografirano prepoznavanje osumnjičene osobe s obzirom na to da se po njegovom mišljenju radi o nezakonitom dokazu. ODO Zagreb se protivio izdvajanju navedenog zapisnika i fotodokumentacije.

Članak 9. u stavku 2. ZKP-a određuje koji su to nezakoniti dokazi, a to su oni dokazi pored ostalog koji su pribavljeni povredom odredaba kaznenog postupaka i koji su izričito predviđeni ZKP-om.

Odlučujući o izdvajanju iz spisa zapisnika o prepoznavanju putem fotografija Sud je utvrdio da isto prepoznavanje nije izvedeno sukladno članku 243.a (258.) ZKP-a. Kada je prepoznavanje osobe izvršeno na temelju fotografija po redarstvenim vlastima, a ne osobnim predočavanjem osoba poredanih jedne pored druge, na takvom se zapisniku ne može temeljiti sudska odluka, već se on mora izdvojiti iz spisa kao nezakonit dokaz.

Također se je u spisu nalazila službena zabilješka sa svjedokom koju je Sud izdvojio kao nezakonit dokaz.

Slijedom iznijetog Sud je utvrdio da se na istom zapisniku, fotodokumentaciji te službenoj zabilješci ne može utemeljiti sudska odluka, jer ne predstavljaju valjan dokaz sukladno Zakonu o kaznenom postupku, te je stoga donio odluku o njihovom izdvajanju iz spisa.

Napomena uz odluku:

Prepoznavanje osoba putem fotografije nije zakonit dokaz u smislu članka 258. ZKP-a te se takvi zapisnici i fotografski elaborat treba izdvojiti iz spisa kao nezakonit dokaz. Ta radnja bi trebala samo prethoditi pravom prepoznavanju osumnjičenika između više osoba kao zakonitoj radnji. Međutim ta radnja može korisno poslužiti policiji prilikom otkrivanja počinitelja kaznenog djela, sužavanju kruga osumnjičenika za počinjenje nekog kaznenog djela i sl. No, nakon što osumnjičenik bude otkriven i dostupan policiji ili sudu potrebno je izvršiti zakonitu radnju prepoznavanja. Također prilikom prepoznavanja oštećenik ili osoba koja obavlja prepoznavanje treba opisati samo osumnjičenika i pokušati ga prepoznati između 5-7 sličnih osoba, no pritom ne treba unositi u zapisnik o prepoznavanju i njenu kratku izjavu o događaju jer se tada radi o obavijesnom razgovoru koji će sud morati izdvojiti iz zapisnika o prepoznavanju kao nezakonit dokaz.⁴ Pored toga se događa da se osoba, npr. romske nacionalnosti prepoznaje uz četiri druge osobe.

⁴ Isto se u sudskoj praksi izdvaja na način da se taj obavijesni razgovor koji je nalazi u zapisniku o prepoznavanju prelijepi drugim papirom veličine tog teksta.

Događa se da se bez kose osoba prepoznaje s četiri osobe koje imaju kosu i obrnuto, što bi svakako trebalo izbjegavati.

IV.

U predmetu br. KO-4343/02 Općinskog suda u Zagrebu, Sud je na glavnoj raspravi, dana 29. studenog 2006. godine donio rješenje:

Temeljem članka 331. stavka 2. ZKP izdvaja se iz spisa:

- a) zapisnik o prepoznavanju osoba putem fotografije od 11. rujna 2001. godine
- b) fotodokumentacija povodom istog prepoznavanja od 12. rujna 2001. godine
- c) zapisnik o ispitivanju optuženika od 21. prosinca 2001. godine u PUZ-u bez branitelja.

Obrazloženje rješenja:

Na glavnoj raspravi dana 29. studenoga 2006. godine branitelj I. optuženog je predložio da se iz spisa izdvoji zapisnik o prepoznavanju osoba putem fotografija od 11. rujna 2001. godine i fotodokumentacije očevida od 12. rujna 2001. godine na kojoj je fotografirano prepoznavanje osumnjičene osobe s obzirom na to da se po njegovom mišljenju radi o nezakonitom dokazu.

Članak 9. stavka 2. ZKP-a određuje koji su to nezakoniti dokazi, a to su oni dokazi pored ostalog koji su pribavljeni povredom odredaba kaznenog postupaka i koji su izričito predviđeni ZKP-om.

Odlučujući o izdvajanju iz spisa zapisnika o prepoznavanju putem fotografija Sud je utvrdio da isto prepoznavanje nije izvedeno sukladno članku 243.a (258.) ZKP-a. Kada je prepoznavanje osobe izvršeno na temelju fotografija po redarstvenim vlastima, a ne osobnim predočavanjem osoba poredanih jedne pored druge, na takvom se zapisniku ne može temeljiti sudska odluka, već se on mora izdvojiti iz spisa kao nezakonit dokaz.

Također se u spisu nalazi zapisnik o ispitivanju osumnjičenika od 21. prosinca 2001. godine u PUZ-u bez branitelja koju je Sud izdvojio kao nezakonit dokaz.

Slijedom iznijetog Sud je utvrdio da se na istim zapisnicima i fotodokumentaciji ne može utemeljiti sudska odluka, jer ne predstavljaju valjan dokaz sukladno Zakonu o kaznenom postupku, te je stoga donio odluku o izdvajanju istih iz spisa.

Napomena uz odluku:

Kao pod točkom IV.

V.

U predmetu br. KO-1155/05 Općinskog suda u Zagrebu, Sud je izvanraspravno dana 29. studenoga 2005. godine donio rješenje:

Temeljem članka 274. stavka 4. u svezi s člankom 78. ZKP-a izdvajaju se izvješća Policijske postaje od 24. rujna 2002. godine kao nezakonit dokaz.

Obrazloženje rješenja:

Sud je utvrdio da se u spisu ovog kaznenog predmeta nalaze izvješće djelatnika PP od 24. rujna 2002. godine u kojima se nalaze izjave policijskih službenika kojima je stranka prijetila, odnosno koji su čuli prijetnje dane u svojstvu svjedoka u istom izvješću. Na istim izvješćima se ne može temeljiti sudska odluka jer ne predstavljaju valjan dokaz po članku 9. stavku 1. Zakona o kaznenom postupku. Slijedom iznijetog valjalo je odlučiti kao u izreci ovog rješenja te izdvojiti gore navedene zapisnike.

Napomena uz odluku:

Ista odluka rješava situaciju kad su policijski službenici ujedno i oštećenici za počinjenje lažnog djela prijetnje iz članka 129. stavka 3. KZ-a. Izvješća istih policijskih službenika predstavljaju zapravo izjavu svjedoka.

VI.

U predmetu br. Kzz 1/99 od 28. travnja 1999. godine Vrhovni sud Republike Hrvatske je donio odluku:

Zapisnici redarstvenih vlasti o iskazu osumnjičenika, odnosno maloljetnika bez nazočnosti branitelja, prema odredbi članka 177. stavka 5. ZKP-a ne mogu se koristiti kao dokaz u kaznenom postupku, jer se radi o nezakonitom dokazu sukladno odredbi članka 9. stavka 2. ZKP-a.

Obrazloženje odluke:

"Sud prvog stupnja u obrazloženju svoje presude poziva se na priznanje optuženog dano na zapisnik kod redarstvenih vlasti od 8. travnja 1998. godine, te ne prihvaća obranu optuženog koju je on dao na glavnoj raspravi kad je porekao inkriminacije za koje se tereti. Iz sadržaja navedenog zapisnika redarstvenih vlasti jasno je vidljivo da je ispitivanje osumnjičenika provedeno bez nazočnosti branitelja, pa doista taj zapisnik predstavlja samo bilješku koja se ne može koristiti u dokazne svrhe (članak 177. stavak 6. ZKP). Kako se presuda temelji na nezakonitom dokazu doista je počinjena apsolutno bitna povreda odredaba kaznenog postupka."

Napomena uz odluku:

Ispitivanje osumnjičenika bez branitelja, makar nazvano ispitivanje, predstavlja zapravo službenu zabilješku o obavljenom informativnom (obavijesnom) razgovoru te se na glavnoj raspravi ne može cijeniti kao dokaz, a ni čitati. Isti treba izdvojiti iz spisa kao nezakonit dokaz.